

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ІЗОВІТА АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.9:343.37(477)

ВИВЧЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В СФЕРІ
ЗЕМЕЛЬНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
ДРЬОМІН Віктор Миколайович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
проректор з наукової роботи, завідувач кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
ЛИТВАК Олег Михайлович,
Національна академія прокуратури України,
завідувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права

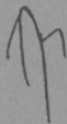
доктор юридичних наук, доцент
ГОЛОВКІН Богдан Миколайович,
Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права

Захист відбудеться 1 липня 2014 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: вул. Піонерська 2.

Автореферат розісланий 1 липеня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування та розвиток ринкових відносин в Україні сприяли проведенню соціальних, економічних, правових та інших реформ, характерною особливістю яких є трансформація системи господарювання та окремих її елементів. Активізація економічних процесів обумовила інституційні перетворення в земельній сфері, що супроводжувались реформуванням відносин власності, реорганізацією системи державного управління земельними ресурсами та формуванням основних компонентів земельного ринку.

Виступаючи унікальним стратегічним ресурсом держави, земля в умовах недосконалого правового регулювання обігу земельних ділянок, відсутності належного контролю за операціями із землею та низкою інших чинників, все частіше стає об'єктом злочинних посягань, а її незаконний перерозподіл та привласнення контролюються корумпованим апаратом посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Фрагментарне правове регулювання ринкових відносин у земельній сфері, недієвість ринкових механізмів та повсюдні посадові зловживання створюють умови для позаконкурентного отримання прав на землю, тінізації та криміналізації ринку земель, заподіюючи при цьому колосальні збитки суспільству і державі.

Існуючий стан злочинності в сфері земельного ринку висуває нові вимоги до дослідження цього явища, визначення його криміногенних факторів та побудови науково обгрунтованої, дієвої стратегії запобігання.

Теоретичним підґрунтям дослідження злочинності в сфері земельного ринку стали праці таких видатних вчених, як П.П. Андрушко, В.І. Антипов, Ю.В. Баулін, А.К. Бекряшев, А.М. Бойко, В.І. Борисов, В.В. Василевич, В.О. Глушков, В.В. Голина, Б.М. Головкін, В.А. Гришук, Н.О. Гуторова, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, В.М. Дрьомін, Б.В. Єрофєєв, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.О. Погрібний, О.Г. Кальман, І.І. Каракаш, О.В. Козаченко, О.Г. Колб, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, В.М. Куц, Ю.В. Латов, О.М. Литвак, О.М. Литвинов, С.Я. Лихова, А.М. Мірошніченко, А.А. Музика, В.І. Осадчий, В.М. Попович, В. В. Носик, В.І. Семчик, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, В.І. Шакур, Є.В. Фесенко, П.Л. Фріс та інших фахівців з кримінального права та кримінології, екологічного та земельного права.

Окремі аспекти кримінально-правової охорони земель досліджувались у наукових працях і дисертаційних дослідженнях українських та російських вчених: О.М. Ботнаренко, А.Т. Булавінцева, Я.О. Дякіна, В.М. Сгоршина, А.Ф. Івлевої, Т.О. Коваленка, В.В. Колесникова, М.Ю. Марченка, Р.О. Мовчана, В.Г. Сюравичка, Б.В. Тайлашова, О.Ю. Татарова, О.С. Тарасенка, О.П. Чабанної, О.В. Чепки, Б.В. Яценка, А.М. Шульги та інших вчених.

Разом з тим кримінологічних досліджень із цієї проблематики було недостатньо. У 2013 році була захищена кандидатська дисертація

М.Ю. Марченко на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання самовільному зайняттю земельної ділянки та самовільному будівництву», в якій автор дослідив кількісні та якісні показники, криміногенні фактори та напрямки запобігання вчинення даної групи злочинів.

Водночас, незважаючи на наявність наукових розробок з питань запобігання окремим злочинам у земельній сфері, кримінальної відповідальності, організації і тактики виявлення та розслідування злочинів у сфері земельних відносин, запропонована тема дисертації на монографічному рівні не досліджувалась. У зв'язку з цим не розробленими залишаються питання кримінологічної характеристики злочинів у сфері земельного ринку, зокрема показників, детермінантів злочинності та особи злочинця; попередження злочинності; взаємодії контролюючих та правоохоронних органів, що і зумовлює актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження ґрунтується на положеннях п. 1 ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Указу Президента України «Про затвердження Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю» від 21.10.2011 р. №1000/2011, Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 роки. Робота відповідає положенням плану наукових досліджень кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права «Кримінологічні, пенітенціарні та кримінально-правові заходи забезпечення сталого розвитку суспільства» на 2011–2015 рр., який є складовою частиною наукового дослідження Національного університету «Одеська юридична академія» за темою «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний № 0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення кримінологічної характеристики злочинності в сфері земельного ринку та розробка на її основі науково обґрунтованих напрямків попередження цього явища.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні завдання:

- дослідити зміст та структуру земельного ринку в сучасних умовах господарювання та особливостей механізму державного регулювання цієї сфери;
- визначити методологічні основи аналізу злочинності в сфері ринку земель;
- надати кримінологічну характеристику та здійснити системне дослідження показників злочинності в сфері земельного ринку;
- дослідити процеси інституціоналізації злочинної діяльності в сфері земельного ринку;
- виявити та систематизувати кримінологічні особливості осіб, які вчиняють злочини на ринку земель;
- обґрунтувати криміногенні чинники, що впливають на розвиток злочинності в цій сфері;

- розробити науково обґрунтовані напрямки впровадження антикримінальної політики держави в сфері земельного ринку;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання відносин у сфері земельного ринку;
- визначити організаційно-управлінські заходи забезпечення декриміналізації ринку земель в Україні.

Об'єктом дослідження виступають соціальні процеси та відносини, які пов'язані з вивченням та протидією злочинності в сучасних умовах формування та функціонування земельного ринку в Україні.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика та попередження злочинності в сфері земельного ринку в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використано сукупність дослідницьких методів сучасної ґносеології. На основі теоретичного аналізу й синтезу (індукція, дедукція, порівняння, аналогія, абстрагування, класифікація) досліджено економіко-правову природу сфери ринку земель України; визначено та класифіковано злочини у сфері земельного ринку та надано їх кримінологічну характеристику (п.п. 1.1; 1.3; 2.1). Порівняльно-правовий метод застосовувався для дослідження правового регулювання сфери земельного ринку (п.п. 1.2; 2.4). Логіко-юридичний метод дав можливість проаналізувати чинне законодавство, що регулює ринкові земельні відносини, та сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинної нормативно-правової бази щодо кримінальної відповідальності за злочини у сфері земельного ринку (п.п. 1.2; 3.2). Соціологічний та статистичний методи використовувались для вивчення думок співробітників органів прокуратури, оперативних підрозділів та слідчих органів внутрішніх справ з питань ефективності виявлення та розслідування злочинів в земельній сфері. (п.п. 2.1; 2.2; 2.3; 3.1; 3.2; 3.3).

Емпіричну базу дослідження складають 164 архівні кримінальні справи щодо злочинів економічної спрямованості у сфері земельних відносин; результати анкетування 211 експертів, з яких 86 осіб становлять працівники оперативних підрозділів, слідчих органів внутрішніх справ, співробітники органів прокуратури; 125 осіб – спеціалісти управлінь земельних ресурсів органів місцевого самоврядування, спеціалісти територіальних органів (відділів, управлінь) Державного агентства земельних ресурсів України, керівники сільськогосподарських підприємств, адвокати, юристи-практики, співробітники агентств нерухомості.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням злочинності в сфері земельного ринку та напрямків її попередження.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

– обґрунтовано необхідність виділення в структурі злочинності в сфері економіки її різновиду – злочинності в сфері земельного ринку, та надано її характеристику як соціально-деструктивного явища, що проявляється в суспільно-небезпечній, кримінально-караній діяльності осіб, спрямованій на порушення встановленого законом порядку володіння, користування та розпорядження землею та ринкових механізмів його забезпечення;

– досліджено процеси формування та функціонування кримінального ринку земель як структурованої самовідтворюючої соціально-економічної системи, функціонування якої пов'язано із задоволенням попиту на земельні ділянки шляхом створення механізму та структури злочинної діяльності її суб'єктів;

– надано кримінологічну характеристику злочинності в сфері земельного ринку, зокрема: встановлено її стан та коливання динаміки злочинів у бік зростання або зменшення; в структурі вчинених злочинів виявлено найбільшу розповсюдженість службових зловживань у сфері земельного ринку, шахрайських дій і злочинів, пов'язаних із самовільним зайняттям земельної ділянки; встановлений рівень матеріальних збитків від даного виду злочинної діяльності; відмічено поширеність злочинів цієї категорії в окремих регіонах України; визначено рівень її латентності;

– обґрунтовано систему злочинів, пов'язаних з незаконним обігом земельних ділянок на ринку земель у контексті їх розподілу на основні: злочини, пов'язані зі службовою діяльністю; самовільне зайняття земельних ділянок; шахрайство під час здійснення ринкових операцій із земельними ділянками; та додаткові: вимагання; ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); підкуп особи, яка надає публічні послуги тощо;

– визначено чинники, що впливають на криміналізацію земельної сфери, на підставі яких визначені та систематизовані основні фактори, що детермінують злочинність у сфері земельного ринку: економічні, політико-ідеологічні, соціально-психологічні, правові та управлінські;

удосконалено:

– наукові підходи визначення поняття земельного ринку, під яким розуміється обумовлена економічними механізмами та забезпечена правовим режимом система відносин між відчужувачами та набувачами земельних ділянок (прав на них), державними та муніципальними органами, пов'язаних з укладенням, виконанням, зміною та припиненням цивільно-правових угод, які передбачають відчуження земельних ділянок або прав на них;

– пропозиції щодо використання зарубіжного досвіду встановлення кримінальної відповідальності за реєстрацію незаконних правочинів із земельними ділянками та розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів;

– кримінологічний портрет особи, яка вчинює злочини в сфері земельного ринку: особа чоловічої статі віком від 36 до 50 років; має сім'ю; освіта – вища; займає відповідне службове становище або працює на керівній посаді; раніше не судимий; має стійку корисливу мотивацію;

– основні напрямки антикримінальної політики держави у сфері земельного ринку (нормативно-правове забезпечення діяльності в сфері земельного ринку, попередження встановлення корумпованих зв'язків, вдосконалення діяльності контролюючих та правоохоронних органів тощо), на підставі яких надані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання обігу земель у ринкових умовах господарювання та оптимізації організаційно-управлінської діяльності в цій сфері.

набули подальшого розвитку:

– положення про необхідність посилення державного контролю за ринковими операціями із землею на сучасному етапі впровадження земельної реформи в Україні;

– пропозиції щодо вдосконалення діяльності контролюючих та правоохоронних органів на основі організаційно-правового врегулювання порядку і форм їх діяльності та напрямків взаємодії;

– обґрунтування необхідності прийняття Закону України «Про ринок земель» із змінами, запропонованими автором на підставі кримінологічної експертизи вказаного законопроекту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що рекомендації та пропозиції, що містяться у роботі, можуть бути використані у:

– правотворчій діяльності – для удосконалення правового регулювання відносин у сфері земельного ринку, встановлення кримінальної відповідальності за реєстрацію незаконних правочинів із земельними ділянками та розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів;

– правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності попереджувальної діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері контролю за використанням та охороною земель;

– науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблем попередження злочинності в земельній сфері;

– навчальному процесі – при викладанні курсу «Кримінологія», спеціальних курсів кримінологічного циклу, а також для написання підручників, навчальних посібників із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Положення дисертаційного дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнських наукових читаннях з кримінальної юстиції, присвячених пам'яті В.П. Колмакова (м. Одеса, 18-19 березня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 травня 2011 р.); Всеукраїнській конференції науковців та практиків «Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави» (м. Львів, 23-24 вересня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2011 року» (м. Харків, 9 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 23–24 березня 2012 р.); Міжнародній

науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 квітня 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Правова і кримінологічна культура в механізмі протидії злочинності» (м. Одеса, 1-2 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми юридичної науки 2012» (м. Київ, 14 грудня 2012 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» (м. Львів, 20-21 грудня 2013 р.).

Результати дисертаційної роботи впроваджено у практичну діяльність Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Одеській області (акт впровадження від 20 березня 2014 року); у навчальний процес під час викладання курсу «Кримінологія» (акт впровадження від 11 березня 2014 року).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладені у п'ятнадцяти публікаціях, п'ять з яких – наукові статті, опубліковані у фахових виданнях, у тому числі одна публікація – в іноземному фаховому виданні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел (264 найменування). Повний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з яких обсяг основного тексту роботи 185 сторінок, список використаних джерел займає 28 сторінок, додатки – 15 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; визначаються мета і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлюються наукова новизна одержаних результатів, їх практичне значення, апробація результатів дослідження, зазначається про публікації та структуру дисертації.

Перший розділ «Теоретичні засади кримінологічного дослідження земельного ринку України» складається з трьох підрозділів і присвячений методологічним основам кримінологічного дослідження сфери ринку земель в Україні.

У **підрозділі 1.1. «Змістовно-структурна характеристика земельного ринку як об'єкта кримінологічного пізнання»** досліджується правова та економічна природа земельного ринку.

Виділення землі з-поміж іншої нерухомості обґрунтовується її унікальним та багатоманітним функціональним призначенням, що поєднує в собі можливість використання землі як природного ресурсу, територіального базису і основного засобу виробництва.

Доведено, що в умовах функціонування ринкової економіки важливе значення для економічної діяльності суспільства має земля не тільки як

об'єкт майнових прав, але і як об'єкт ринкових відносин. Включення землі як товару в економічний обіг дозволяє здійснювати організований перерозподіл земельних ділянок (прав власності на них) на ринку земель, стимулюючи тим самим підприємницьку та інвестиційну активність.

На основі аналізу та узагальнення наукових точок зору, під ринком земель розуміється обумовлена економічними механізмами та забезпечена правовим режимом система відносин між відчужувачами та набувачами земельних ділянок (прав на них), державними та муніципальними органами, пов'язаних з укладенням, виконанням, зміною та припиненням цивільно-правових угод, які передбачають відчуження земельних ділянок або прав на них.

Встановлено, що організаційно-правовою формою, яка забезпечує взаємозв'язок та впорядкування всієї сукупності індивідуальних актів учасників ринку щодо відчуження земель (або прав на них), виступає інфраструктура земельного ринку. Аналіз сучасного стану сфери ринку земель вказує на незавершеність запровадження інфраструктури земельного ринку – сформованими є тільки окремі її складові.

У підрозділі 1.2. *«Державно-правове регулювання сфери земельного ринку України»* висвітлені основні напрямки державного-правового регулювання ринкового обігу земель.

На основі аналізу державної регуляторної політики в земельній сфері, встановлено, що для забезпечення належного функціонування та розвитку земельного ринку потрібна дієва система державного-правового регулювання, яка передбачає визначення системи органів державного управління сферою ринку земель та їх компетенції; розробку та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на упорядкування діяльності з обігу земель, становлення та функціонування земельного ринку, а також виконання відповідними органами державної влади та органів місцевого самоврядування комплексу організаційних, фінансових, економічних, кадрових, інформаційних, науково-технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення вільного доступу до земельних ділянок усіх заінтересованих осіб, безперешкодного набуття прав на земельні ділянки, створення необхідної інфраструктури, забезпечення правового захисту всіх учасників ринку земель.

У підрозділі акцентується увага на нормативно-правовому регулюванні земельного ринку в Україні. Аналіз правового забезпечення обігу земельних ділянок дає підставу стверджувати, що цьому питанню систематично приділяється увага з боку органів державної влади. Позитивним визначено той факт, що з часу запровадження земельної реформи в Україні значно було вдосконалено земельне законодавство з регулювання ринкових відносин у земельній сфері. Особливо слід наголосити на прийнятті Земельного кодексу України, який об'єднав у собі зміст багатьох розрізнених між собою за змістом та формою нормативно-правових актів та врегулював порядок обігу земельних ділянок на ринку земель.

Проаналізована інституційно-функціональна складова державного управління сферою земельного ринку. Встановлено, що загальною компетенцією в управлінні земельними ресурсами та забезпеченням обігу земельних ділянок наділені Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації. Спеціальною компетенцією наділені Державне агентство земельних ресурсів та Міністерство екології та природних ресурсів.

Відзначено, що одним з основних завдань державного регулювання земельного ринку, є забезпечення належної охорони відносин з обігу земельних ділянок. Правова охорона відносин земельного обігу здійснюється за допомогою реалізації юридичної відповідальності. Встановлено, що охоронні правовідносини, які виникають у зв'язку з цим, реалізуються на підставі норм, якими встановлюється кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність.

У підрозділі 1.3. *«Теоретико-методологічні основи аналізу злочинності в сфері земельного ринку»* досліджується злочинність у сфері земельного ринку в контексті загальних теоретико-методологічних основ аналізу злочинності.

У зв'язку з тим, що сфера земельного ринку є структурним компонентом економічної системи, то й злочини, що вчиняються в цій сфері, носять економічну спрямованість, обумовлюючи, відповідно, віднесення злочинності в сфері земельного ринку до класу економічної злочинності.

Введення у науковий обіг поняття злочинності в сфері земельного ринку обумовлено потребою об'єктивного визначення сутності цього явища, що виражає його зміст. На основі узагальнення ознак економічної злочинності як родових до досліджуваного нами явища, встановлена їх спільність із ознаками злочинності в сфері земельного ринку. Разом з тим, підкреслюється видова відмінність досліджуваного явища, яка полягає в наступному. По-перше, торговою сферою економіки, в якій вчиняються злочини, є земельний ринок. По-друге, родовим об'єктом кримінальних посягань виступають складові елементи економічної сфери: економічні відносини (порушення умов вільної конкуренції, ринкових цін, економічної безпеки), відносини власності (порушення умов володіння, користування та розпорядження земельними ділянками), відносини управління економікою. По-третє, предметом посягання виступають земельні ділянки, їх частки (паї). По-четверте, суттєвою ознакою злочинності в сфері ринку земель є спричинення шкоди економічним інтересам держави та окремим суб'єктам ринку. По-п'яте, суб'єктами злочинів виступають переважно службові особи, наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями. На основі узагальнення зазначених ознак, злочинність у сфері земельного ринку розглядається як соціально-деструктивне явище, що проявляється в суспільно небезпечній, кримінально-караній діяльності осіб, спрямованій на порушення встановленого законом порядку володіння,

користування та розпорядження землею та ринкових механізмів його забезпечення.

Встановлено, що основна маса зловживань на ринку земель охоплюється низкою статей Кримінального кодексу України, які передбачають відповідальність за злочини проти власності у сфері господарської та службової діяльності. На підставі систематизації злочинних проявів у цій сфері, виділені дві групи злочинів: основні – злочини, пов'язані зі службовою діяльністю; самовільне зайняття земельних ділянок; шахрайство під час здійснення ринкових операцій із земельними ділянками; додаткові – інші злочини в сфері земельного ринку (вимагання; привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; підкуп особи, яка надає публічні послуги тощо).

Другий розділ «Кримінологічна характеристика злочинності на ринку земель України» містить чотири підрозділи та присвячений дослідженню стану злочинності в сфері ринку земель в Україні; питанням функціонування кримінального ринку земель; характеристиці особистості осіб, які вчинили злочини в цій сфері, та детермінантам даного виду злочинності.

У підрозділі 2.1. «Кримінологічні показники злочинності в сфері земельного ринку та їх характеристика» на основі емпіричних даних досліджуються кількісні та якісні показники злочинності в сфері земельного ринку.

Кримінологічне дослідження сучасного стану та тенденцій злочинності в сфері земельного ринку як специфічного різновиду злочинної діяльності в економічній сфері дозволило визначити кількісно-якісні показники даного різновиду злочинності.

За даними МВС України протягом 2008 року в цій сфері було скоєно 2784 злочини та виявлено 1452 винні особи, в 2009 році – 2541 злочин і 1352 особи, в 2010 році – 2759 злочинів та 1411 осіб, в 2011 році – 2773 злочини та 1449 осіб, у 2012 році – 2034 злочини. Динаміка вчинених злочинів, починаючи з 2008 року і до теперішнього часу, має тенденцію до стабільно високого рівня кількості вчинених злочинів та незначного коливання динаміки у бік зростання або зменшення (не більше 9%). Кількість земель, які перебували у незаконному обігу в досліджуваних роках, коливалась в межах від 27,5 тис. га до 36,9 тис. га. У структурі земель, що перебувають у незаконному обігу, значна частка (більше 60%) припадає на земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Встановлено, що регіональна поширеність злочинності в сфері земельного ринку також має свою специфіку. Найбільше злочинів цієї категорії вчинюється в АР Крим, Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Одеській областях та місті Києві.

Кримінологічний розгляд структури злочинності в сфері земельного ринку проводився в рамках відповідних груп злочинів, відповідно до

здійсненої у дисертації класифікації злочинів. Найбільшою групою злочинів у сфері земельного ринку виступають злочини, пов'язані зі службовою діяльністю (58-65%). Значна кількість злочинів пов'язана з шахрайством у сфері земельного ринку (10-11%) та самовільним зайняттям земельних ділянок (10%).

Окремо здійснено кримінологічний аналіз злочинів економічної спрямованості у сфері приватизації земель. За фактами вчинення злочинів у цій сфері протягом п'яти років (2005-2009 рр.) було зареєстровано у 2005 р. – 1095, у 2006 р. – 1048, у 2007 р. – 1151, у 2008 р. – 1571, у 2009 р. – 1683. Динаміка наведених злочинів чітко вказує на те, що з кожним роком їх кількість невинно зростає. Структура виявлених злочинів складається переважно зі злочинів проти власності та в сфері службової діяльності у співвідношенні один до десяти. Найбільше злочинів, пов'язаних з приватизацією землі, було зафіксовано в таких областях і містах: Дніпропетровська, Одеська, Луганська, Київська, Донецька, м. Київ.

Кримінологічний аналіз статистичних відомостей щодо відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочинами даної категорії вказує на те, що воно здійснюється не в повному обсязі.

У підрозділі 2.2. «Кримінальний ринок земель як інституціоналізована форма злочинної діяльності в земельній сфері» розглядаються питання формування та особливостей функціонування кримінального ринку земель як соціального інституту.

Теоретичною основою розгляду цього питання є концепція В.М. Дрьоміна щодо інституціоналізації злочинної діяльності та формування кримінальних практик. Кримінологічним дослідженням встановлено, що в сфері ринку земель відбулись процеси інституціоналізації злочинної діяльності, що проявилось у закріпленні злочинної поведінки, пов'язаної з перерозподілом прав власності на земельні ділянки, в організовані стійкі форми, що визнаються всіма суб'єктами такого ринку та відтворюються в діяльності наступних його суб'єктів.

Встановлено, що в земельній сфері формою інституціоналізованих кримінальних практик виступає кримінальний ринок земель. На підставі кримінологічного аналізу родових ознак кримінального ринку, визначена видова відмінність кримінального ринку земель: 1) функціонування на основі інфраструктури земельного ринку; 2) наявність корумпованих посадових осіб державних та муніципальних органів; 3) володіння суб'єктами кримінального ринку теоретичними знаннями та практичними навичками щодо підстав отримання та порядку оформлення земельних ділянок у власність або оренду, питань визначення експертної оцінки земель та попиту на земельні ділянки та ін.; 4) задоволення попиту здійснюється за рахунок пропозиції результатів злочинної діяльності його суб'єктів у вигляді одержання покупцями речових прав на земельні ділянки. Узагальнення ознак кримінального ринку земель дозволило визначити це явище як структуровану самовідтворюючу соціально-економічну систему, функціонування якої пов'язано зі створенням

її суб'єктами механізму та структури злочинної діяльності, спрямованої на задоволення попиту споживачів на земельні ділянки.

У підрозділі 2.3. *«Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини в сфері ринку земель»* досліджуються особливості осіб, які вчинили злочини в сфері земельного ринку.

Встановлено, що характеристика особи, яка вчинила злочин, повинна включати наступні елементи: соціально-демографічні та рольові, морально-психологічні, кримінально-правові.

Кримінологічним дослідженням встановлено, що у вчиненні злочинів у сфері земельного ринку беруть участь здебільшого особи чоловічої статі, їх частка становить 83%. Вікова характеристика осіб, які вчинили злочини в цій сфері, вказує, що найбільш кримінально активними є особи 36-50 років (58%), більше 50 років – 24%, 21-35 років – 18%. Вивчення професійно-освітнього рівня злочинців засвідчив її традиційно високий показник, характерний в цілому для злочинності в сфері економіки. Так, у 85% особа, яка вчинила злочин, мала вищу освіту, середню та середню-спеціальну мали 15% осіб. Осіб, які не мали освіти на момент вчинення злочину, дослідженням не встановлено. На основі кримінологічного дослідження визначена основна група посад, які займали особи, що стали безпосередніми суб'єктами вчинення злочину.

Кримінологічним дослідженням мотиваційної спрямованості особи, яка вчинила злочин у сфері земельного ринку, встановлено, що дані особи мали корисливий мотив (прагнення до збагачення – 61%, недостатнє матеріальне забезпечення – 26%, прагнення допомогти особі з близького оточення – 5%).

Здебільшого злочини у сфері земельного ринку вчиняються одноособово – 65% випадків, рідше групою осіб – 35%.

Встановлено, що для осіб, які вчиняють злочини в сфері земельного ринку, не характерна така ознака, як рецидив злочину. Питома вага осіб, які раніше не притягались до кримінальної відповідальності, – 85%.

За результатами узагальнення матеріалів практики та вивчення наукових джерел визначені наступні типові риси особистості особи, яка вчиняє злочини в сфері земельного ринку: чоловік (83%); вік 36-50 років (58%); громадянин України (94%); має вищу освіту (85%); працюючий (98%); займає відповідне службове становище (92%); працює на керівній посаді (81%); має стійку корисливу мотивацію (92%); раніше не судимий (85%).

У підрозділі 2.4. *«Фактори, що детермінують злочинність в сфері земельного ринку України»* розглядаються криміногенні чинники становлення та відтворення злочинності в сфері земельного ринку.

Доведено, що криміногенні фактори, які детермінують злочинність у сфері земельного ринку, є досить численними, різноманітними і обумовлені відповідними змінами у соціально-економічному житті суспільства.

Основними фундаментальними детермінантами визначені дисфункції базових інститутів господарської системи – ринку і держави, до яких відносяться: 1) тенденція до встановлення монопольного контролю;

2) неповнота інформації (інформаційна асиметрія); 3) нездатність ринку виробляти суспільні блага, тобто, товари і послуги, які використовуються усіма членами суспільства; 4) нездатність ринку усунути зовнішні ефекти; 5) нездатність ринку забезпечити соціально прийнятні межі нерівності в ринковій економіці.

На підставі узагальнення криміногенних детермінантів визначені наступні їх групи: *економічні* (деформація системи ціноутворення, недовіра інфраструктури земельного ринку, монополізація земельного ринку), *політико-ідеологічні* (відсутність зваженої державної політики у запобіганні незаконним угодам на ринку земель, незадовільний стан державного регулювання, високий рівень корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування), *соціально-психологічні* (глибокий дефіцит соціально необхідних морально-етичних поглядів, ідей у правосвідомості осіб; масове поширення правового нігілізму; стійке уявлення про злочинність як звичайної соціальної практики), *правові* (декларативність та бланкетність багатьох норм земельного законодавства, безпідставна зарегульованість порядку набуття та реалізації прав на землю, відсутність системи економічних санкцій, відсутність кримінальної відповідальності за найбільш суспільно небезпечні форми поведінки на ринку земель), *управлінські* (недостатність досвіду функціонування ринку земель, неефективність механізму державного управління ринковими процесами в земельній сфері, низька якість діяльності контролюючих та правоохоронних органів).

Третій розділ дисертації «Основні напрямки попередження злочинності в сфері ринку земель в Україні» складається з трьох підрозділів та присвячений дослідженню стратегічних напрямків державної політики декриміналізації сфери ринку земель, вдосконалення правових та організаційно-управлінських заходів попередження злочинності в цій сфері.

У підрозділі 3.1. «*Пріоритетні заходи впровадження антикримінальної політики держави в сфері земельного ринку*» визначаються пріоритетні напрямки державної політики декриміналізації сфери земельного ринку.

Доводиться, що комплексне вирішення проблем криміналізації земельного ринку можливе за умови вироблення та прийняття на державному рівні концепції державної політики щодо попередження злочинності в земельній сфері, а також розробки плану заходів з реалізації такої концепції.

Визначено, що формування антикримінальної політики держави у сфері земельного ринку повинно забезпечувати втілення основних засад організації та здійснення попереджувальної діяльності, визначення пріоритетів її соціально-економічної та організаційно-правової основи, створювати передумови для формування належних механізмів реалізації правоохоронного потенціалу та впровадження нових підходів з метою оптимізації та підвищення ефективності функціонування земельного ринку.

З метою системного впливу на злочинність у сфері земельного ринку на всіх рівнях попереджувальної діяльності доцільно об'єднати

основні напрямки державної політики в певні загальні масиви, які відображали б першочергові стратегічні заходи забезпечення необхідних трансформаційних процесів у державі: 1) вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності в сфері земельного ринку (встановлення детально регламентованої процедури здійснення угод із земельними ділянками державної та комунальної власності; поліпшення правового механізму приватизації земельних ділянок; забезпечення достовірності реєстрації прав на земельні ділянки); 2) активізація системи управління, зорієнтована на взаємодію адміністративних та ринкових механізмів у регулюванні ринкового обігу земель; 3) попередження встановлення корумпованих зв'язків з державними службовцями та посадовими особами, а також протидію зрощенню кримінальних структур з органами державної влади та місцевого самоврядування; 4) оптимізація заходів, спрямованих на недопущення формування та функціонування організованих форм злочинної діяльності в земельній сфері; 5) вдосконалення діяльності контролюючих та правоохоронних органів з виявлення та розслідування злочинів у земельній сфері; 6) забезпечення компенсації заподіяної злочином шкоди фізичним та юридичним особам, територіальним громадам, державі.

У підрозділі 3.2. «Вдосконалення правових заходів попередження злочинності у сфері земельного ринку» досліджуються правові аспекти попередження незаконного обігу земельних ділянок на ринку земель.

На підставі комплексного аналізу механізму правового регулювання сфери земельного ринку, запропоновані заходи попередження злочинності за наступними напрямками: 1) чітка регламентація встановлених правил поведінки при здійсненні угод на земельному ринку для всіх його учасників; 2) захист законних інтересів власників та користувачів земельних ділянок; 3) протидія застосуванню тіньових схем обігу земельних ділянок та прав на них, використання підставних осіб при набутті права власності або користування землею; 4) створення механізмів попередження спекулятивних операцій на земельному ринку та запобігання його монополізації та іншій.

На основі аналізу земельного законодавства доводиться необхідність прийняття спеціального закону, який би врегулював відносини щодо обігу земельних ділянок на ринку земель.

Встановлено, що одним із заходів попередження зловживань з боку організаторів та виконавців земельних торгів, є встановлення відповідальності за порушення порядку проведення торгів.

На підставі аналізу кримінально-правового законодавства зарубіжних країн та проведеного кримінологічного дослідження встановлено доцільність введення в Кримінальний кодекс України статті, яка б передбачала відповідальність за реєстрацію незаконних правочинів із землею наступного змісту: «Умисне незаконне розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів, що має суттєве значення для змісту угоди, укладеної в майбутньому за результатом таких торгів, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю,

якщо ці дії вчинені з корисливих чи інших особистих мотивів і завдали істотної шкоди правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, які охороняються законом», а також статті, яка б передбачала кримінальну відповідальність за розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів наступного змісту: «Ресстрація завідомо незаконних правочинів із землею або прав на землю, внесення до Державного земельного кадастру завідомо неправдивих відомостей, а також навмисне заниження розмірів платежів за землю, якщо ці діяння вчинені з корисливих мотивів, інших особистих інтересів або інтересів третіх осіб службовою особою з використанням наданої їй влади чи службового становища».

У підрозділі 3.3. *«Оптимізація організаційно-управлінського забезпечення декриміналізації ринку земель в Україні»* розкриваються питання вдосконалення організаційно-управлінського забезпечення декриміналізації ринку земель.

Встановлено, що удосконалення організаційно-управлінської складової попереджувальної діяльності повинно забезпечити ефективне державне управління та встановлення належного контролю за ринковими відносинами, що виникають у процесі обігу земельних ділянок.

Обґрунтовано, що інформаційне забезпечення попередження кримінальних правопорушень у сфері земельного ринку повинно бути спрямованим на вдосконалення офіційного статистичного обліку відомствами, відповідальними за його ведення, а саме, створення єдиної облікової звітності щодо викритих злочинів у сфері обігу земельних ділянок; створення комплексної інформаційної системи, яка б дозволяла своєчасно виявляти та запобігати злочинам у сфері земельного ринку.

Доведено, що дієвим напрямом, який здатний протидіяти формуванню кримінальної мотивації осіб, виступає діяльність державних та суспільних інститутів, спрямована на трансформацію правового життя суспільства. Враховуючи суспільну значущість цієї проблеми, робиться висновок щодо необхідності розробки та затвердження плану заходів у формуванні правової культури та забезпечення правопорядку в умовах ринкових трансформацій у земельній сфері.

На основі кримінологічного аналізу діяльності контролюючих органів у сфері використання та охорони земель доводиться необхідність створення окремого органу в структурі центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин з повноваженнями щодо контролю за дотриманням вимог земельного законодавства під час обігу земельних ділянок на ринку земель.

Надано пропозиції щодо вдосконалення діяльності оперативних підрозділів з виявлення злочинів у сфері земельного ринку: 1) предметне вивчення та аналіз документального супроводу угод із земельними ділянками та прийнятих рішень владних органів; 2) підвищення ефективності проведення оперативно-розшукових заходів; 3) використання матеріалів

перевірок контролюючих органів про виявлені правопорушення у даній сфері та відповідність заходів реагування.

Кримінологічне дослідження питань взаємодії оперативних та слідчих підрозділів правоохоронних органів встановило обов'язковість налагодження постійної тісної співпраці між слідчими та працівниками оперативних підрозділів, як необхідної умови підвищення результативності запобіжних заходів оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладаються найбільш важливі теоретичні положення дисертаційного дослідження кримінологічних проблем злочинності в сфері земельного ринку та вдосконалення практики запобігання цьому явищу.

1. Сфера ринку земель являє собою обумовлену економічними механізмами та забезпечену правовим режимом систему відносин між відчужувачами та набувачами земельних ділянок (прав на них), державними та муніципальними органами, пов'язаних з укладенням, виконанням, зміною та припиненням цивільно-правових угод, які передбачають відчуження земельних ділянок або прав на них.

2. Для забезпечення належного функціонування та розвитку земельного ринку потрібна дієва система державного-правового регулювання, яка передбачає визначення системи органів державного управління сферою ринку земель та їх компетенції; розробку та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на упорядкування діяльності з обігу земель, становлення та функціонування земельного ринку, а також виконання відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування комплексу організаційних, фінансових, економічних, кадрових, інформаційних, науково-технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення вільного доступу до земельних ділянок усіх заінтересованих осіб, безперешкодного набуття прав на земельні ділянки, створення необхідної інфраструктури, забезпечення правового захисту всіх учасників ринку земель.

3. Запропоновано визначити злочинність у сфері земельного ринку як соціально-деструктивне явище, що проявляється в суспільно небезпечній, кримінально-караній діяльності осіб, спрямованій на порушення встановленого законом порядку володіння, користування та розпорядження землею та ринкових механізмів його забезпечення.

4. Кримінологічне дослідження сучасного стану та тенденцій злочинності в сфері земельного ринку дозволило визначити стійкі показники рівня даного виду злочинності за період 2008-2012 рр. та коливання динаміки злочинів у бік зростання або зменшення. У структурі вчинених злочинів виявлено найбільшу розповсюдженість службових зловживань у сфері земельного ринку, шахрайських дій та злочинів, пов'язаних із самовільним зайняттям земельної ділянки. Встановлений рівень матеріальних збитків від даного

виду злочинної діяльності. Відмічено поширеність злочинів цієї категорії в окремих регіонах України. Визначено високий рівень її латентності.

5. Дослідженням встановлено, що в сфері ринку земель відбулись процеси інституціоналізації злочинної діяльності, що сприяло формуванню кримінального ринку земель як структурованої самовідтворюючої соціально-економічної системи, функціонування якої пов'язано із задоволення попиту на земельні ділянки шляхом створення механізму та структури злочинної діяльності її суб'єктів.

6. Кримінологічний портрет особистості особи, яка вчинила злочин у сфері земельного ринку, характеризується наступними ознаками: особа чоловічої статі віком від 36 до 50 років; має сім'ю; освіта – вища; займає відповідне службове становище або працює на керівній посаді; раніше не судимий; має стійку корисливу мотивацію.

7. Найхарактернішими факторами відтворення злочинності в сфері земельного ринку є: економічні, політико-ідеологічні, соціально-психологічні, правові та управлінські. При цьому фундаментальними детермінантами визначені дисфункції базових інститутів господарської системи – ринку і держави.

8. Встановлені основні напрямки антикримінальної політики держави у сфері земельного ринку (нормативно-правове забезпечення діяльності в сфері земельного ринку, попередження встановлення корумпованих зв'язків, вдосконалення діяльності контролюючих та правоохоронних органів тощо), на підставі яких надані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання обігу земель у ринкових умовах господарювання та оптимізації організаційно-управлінської діяльності в цій сфері

9. З метою підвищення ефективності системи попередження злочинності в сфері земельного ринку вносяться конкретні пропозиції щодо змін і доповнень окремих нормативно-правових актів, зокрема:

– доповнити Кримінальний кодекс України статтею 232-3 «Розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів» наступним змістом: «Умисне незаконне розголошення або приховування інформації при проведенні земельних торгів, що має суттєве значення для змісту угоди, укладеної в майбутньому за результатом таких торгів, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо ці дії вчинені з корисливих чи інших особистих мотивів і завдали істотної шкоди правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, які охороняються законом»;

– доповнити Кримінальний кодекс України статтею 232-4 «Реєстрація незаконних правочинів із землею» наступним змістом: «Реєстрація завідомо незаконних правочинів із землею або прав на землю, внесення до Державного земельного кадастру завідомо неправдивих відомостей, а також навмисне

заниження розмірів платежів за землю, якщо ці діяння вчинені з корисливих мотивів, інших особистих інтересів або інтересів третіх осіб службовою особою з використанням наданої їй влади чи службового становища».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Ізовіта А.М. Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються на земельному ринку / Актуальні проблеми держави та права : збірник наукових праць. Вип. 60 / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2011. – С. 139-145.
2. Ізовіта А.М. Злочинність в сфері ринкового обігу земель як об'єкт кримінологічного вивчення / Актуальні проблеми держави та права : збірник наукових праць. Вип. 59 / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2011. – С. 145-152.
3. Ізовіта А.М. Поняття та структурна характеристика кримінального ринку земель в Україні // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип. 67 / редкол.: С.В. Ківалов та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2012. – С. 619-625.
4. Ізовіта А.М. Передумови формування тіньового ринку земель сільськогосподарського призначення // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна №988. Серія «ПРАВО». Випуск №10, 2011р. – С. 342-346.
5. Изовита А.Н. Приоритетные направления государственной политики по предупреждению преступности в сфере земельного рынка / А.Н. Изовита // Legea Si Viata: международный научно-практический правовой журнал, №12/3 (264) 2013. – С. 98-102.
6. Ізовіта А.М. До питання про злочинність в сфері обігу земель // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу, 20-21 травня 2011р., м. Одеса. Т.2 / відп. ред. д-р юрид. наук. В.М. Дрьомін // Національний університет «Одеська юридична академія». – Фенікс, 2011. – С. 280-282.
7. Ізовіта А.М. Організаційно-правові передумови тінізації ринку земель сільськогосподарського призначення / Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави: матеріали Всеукраїнського конференції науковців та практиків, м. Львів, 23-24 вересня 2011 р., у 2-х частинах. – Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – Ч. II. – С. 103-105.
8. Ізовіта А.М. Криміногенна ситуація в сфері земельного ринку в Україні / II (Другі) Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції, присвячені пам'яті В.П. Колмакова : Зб. матеріалів (18-19 березня 2011 р.) / За заг. ред. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін. – О. : Фенікс. 2011 – С. 478-480.

9. Ізовіта А.М. Соціально-психологічні аспекти детермінації злочинності в сфері ринкового обігу земель / «Юридична осінь 2011 року»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів, м. Харків, 9 листопада 2011 р. С. 54-57.

10. Ізовіта А.М. Проблемні аспекти державного контролю за обігом земель та забезпечення законності на земельному ринку // Правове життя : сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. за матеріалами VIII Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених, 23-24 березн. 2012 р. / Уклад. Л. І. Кекіс, С. О. Малишко, І. Ф. Марчук, К. М. Лемішак, А. М. Сур'як. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., Петринка А. Ю. 2012 – С. 260-262.

11. Ізовіта А.М. Сутність та поняття організованої злочинної діяльності в сфері земельного ринку // Правове життя сучасної України: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 року) Т2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін / Національний ун-т «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2012. – С. 332-334.

12. Ізовіта А.М. Проблеми правової регламентації попереджувальної діяльності органів Державної інспекції сільського господарства України в сфері незаконного обігу земель // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 280-282.

13. Ізовіта А.М. Політико-ідеологічні фактори детермінації злочинності в сфері земельного ринку / А.М. Ізовіта // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конференції (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. За випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 406-409.

14. Ізовіта А.М. Вдосконалення правових основ діяльності із запобігання корупції в сфері земельного ринку / А.М. Ізовіта // Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 20-21 грудня 2013 р. – Львів: У 2 частинах. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2013. – Частина II. – С. 81-84.

15. Ізовіта А.М. Вдосконалення оперативно-розшукових заходів запобігання злочинам в сфері земельного ринку в Україні / А.М. Ізовіта // Правове життя сучасної України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова (16-17 травня 2014 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 1 / відп. ред. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2014. – С.643-645

АНОТАЦІЯ

Ізовіта М.М. Вивчення та попередження злочинності в сфері земельного ринку в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація присвячена криминологічному дослідженню злочинності в сфері земельного ринку. Обґрунтовані методологічні основи аналізу даного виду злочинності, здійснене системне дослідження її показників, встановлені криминогенні чинники, що впливають на розвиток злочинності в цій сфері, виявлені та систематизовані характерні особливості осіб, які вчиняють злочини в сфері ринку земель.

Запропоновані науково обґрунтовані напрямки впровадження антикримінальної політики держави в сфері земельного ринку, розроблені пропозиції щодо вдосконалення організаційних та правових заходів попередження злочинності в сфері земельного ринку.

Ключові слова: кримінальний ринок земель, криминологічна характеристика злочинності в сфері земельного ринку, детермінація злочинності в сфері земельного ринку, попередження злочинності в сфері земельного ринку.

АННОТАЦИЯ

Изовита А.Н. Изучение и предупреждение преступности в сфере земельного рынка в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация посвящена криминологическому исследованию преступности в сфере земельного рынка. Обоснованы методологические основы анализа преступности в сфере земельного рынка, что позволило определить её предметную сущность как активно функционирующего элемента хозяйственной системы в отдельной сфере экономики и выделить основные характерологические признаки. Выявлены и исследованы процессы формирования и функционирования криминального рынка земель как структурированной самовоспроизводящейся социально-экономической системы, функционирование которой связано с удовлетворением спроса на земельные участки путем создания механизма и структуры преступной деятельности её субъектов.

Проведено системное исследование количественных и качественных показателей преступности в сфере земельного рынка. По результатам исследования установлены тенденции устойчивого уровня данной

разнообразности преступности и колебания её динамики в сторону увеличения или уменьшения; в структуре выявленных преступлений определено наибольшее распространение служебных злоупотреблений, мошенничества и преступлений, связанных с самовольным занятием земельных участков; установлен уровень материального ущерба от данного вида преступности; отмечены особенности регионального распространения преступлений в исследуемой сфере в Украине.

Обоснованы факторы, которые воздействуют на криминализацию сферы земельного рынка. Проведена их систематизация, что позволило выделить следующие группы факторов: экономические, политико-идеологические, социально-психологические, правовые и управленческие.

Создан криминологический портрет личности лица, которое совершающего преступления в данной сфере, который характеризуется следующими признаками: лицо мужского пола в возрасте от 36 до 50 лет; имеет семью; образование – высшее; занимает соответствующее служебное положение или работает на руководящей должности; ранее не судим; имеет устойчивую корыстную мотивацию.

Предложены научно обоснованные направления проведения антикриминальной политики государства в сфере земельного рынка, разработаны предложения по совершенствованию организационных и правовых мер предупреждения преступности в сфере земельного рынка.

Ключевые слова: криминальный рынок земель, криминологическая характеристика преступности в сфере земельного рынка, детерминация преступности в сфере земельного рынка, предупреждение преступности в сфере земельного рынка.

SUMMARY

Izovita A.M. The study and prevention of crimes in the sphere of land market of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences, 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penal Law. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2014.

This thesis is devoted to the criminological research of crime in the field land market. The author substantiated methodological basis of analysis of this particular type of crime, carried system research of its indicators, set criminogenic factors that influence the development of crime in this area, identified and systematized characteristics of persons who commit crimes in the land market.

The author proposed scientifically grounded directions of implementation of anticriminal government policies in the land market, developed propositions on improvement of organizational and legal measures on prevention of crime in the sphere of the land market.

Keywords: criminal land market, criminological characteristics of crime in the sphere of land market, determination of crime in the sphere of land market, crime prevention in the sphere of land market.